

Староста Інна Олександрівна
студент 4-го курсу Інституту №3
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: **Чорноченко С.І**
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного права і
процесу

СІМЕЙНІ ПРАВОВІДНОСИНИ ТА ІСТОРИКО – ПРАВОВІ АСПЕКТИ У РИМСЬКОМУ ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Кожна держава має свої правові відносини і закони. недарма існує вислів, що: «Погані закони в хороших руках виконавців - гарні; і найкращі закони в руках поганих виконавців - шкідливі.» Серед правовідносин особливе місце належить сімейному праву. Зупинимося на історії римського сімейного права .

Римське право починає свою історію з моногамної сім'ї. В римській сім'ї було дві категорії осіб: особа свого права з повною працездатністю, та особи чужого права – підвладні з досить обмеженими приватними правами. *Шлюб у Давньому Римі* вважався священним *таїнством* і опорою держави.

Шлюб - сімейний союз чоловіків і жінок, який породжує їхні права й обов'язки стосовно одне одного та їх дітей. Більшість шлюбів заможних сімей Стародавнього Риму створювались за розрахунком: продовження роду, для об'єднання володінь, і навіть задля зміцнення політичних спілок. Серед бідного населення, швидше за все, також переважав розрахунок, проте виключалися шлюби за коханням[1, с. 105].

Автори часів Римської імперії вважали республіку періодом розквіту римського шлюбу через те, що чоловіки суворо контролювали мораль дружин. У Давньому Римі вважалося, що дружина має присвятити своє життя підтримці й турботі про чоловіка. Якщо бажаючи укласти шлюб перебували під владою глави сім'ї, їм потрібно було отримати дозвіл. Шлюб також міг відбутися з ініціативи глави сім'ї, наприклад, з метою зміцнення політичного чи торгового партнерства.

У вільному шлюбі був присутній сакральний елемент, і шлюбні обряди також іменувалися "священими". Римські юристи кінця республіки приділяли більшої уваги "людському", ніж "божественному" праву, а римське визначення шлюбу таке: "Законний шлюб укладають між собою римські громадяни, які сходяться, слідує розпорядженням законів". Дівчата могли укласти шлюб з досягненням повноліття , у віці 12 років , а хлопці - 14років. Шлюби, в яких чоловік і дружина були родичами до 4 покоління, вважались інцестом і каралися смертю . Право укладати шлюб могли тільки вільні громадяни. Для створення сім'ї вимагалася згода батька сім'ї. У ранній період Риму не вимагалася згода дітей, проте пізніше бралася

до уваги рішення сина. Дівчина могла не хотіти весілля в тому разі, коли батько вибрав для неї невартого (наприклад, характером чи поведінкою) чи "заплямованого ганьбою" нареченого. Більше того, дорослі діти часто самі вибирали собі подружжя, із запровадженням законів Августа діти могли звернутися до магістрату, коли батько не давав змоги врегулювати шлюб [2, с. 100].

Про посаг батьки наречених зазвичай домовлялися під час заручин, проте угоду могли заключати і після шлюбу. Воно могло складатися з майна, грошей, дорогоцінних металів, дорогих тканин, прав, зобов'язань (наприклад, жінка, виходила заміж за свого боржника, могла залишити йому цей борг припадала як посаг)[3, с. 30].

Батько дівчини мав виплатити посаг протягом 3 років після весілля. При розлученні чоловік зобов'язаний був виплатити весь посаг, коли чоловік помирав, дружина також отримувала посаг назад, оскільки, за римським правом, була із посагом заради народження потомства і поповнення громадянства дітьми". Чоловік не мав права розпоряджатися особистим станом жінки. "Вихідний посаг", дане батьком дочки, поверталось йому в разі смерті дочки "замість розради, "щоб, втративши дочку, не страждав ще й від грошового збитку", посаг, даний матір'ю, залишався в чоловіка померлої дочки.[4, с. 300].

Притаманні римському шлюбно-сімейному праву принципи вступу в шлюб знайшли своє відображення в 16-й статті Декларації прав людини . Римські принципи: взаємності, тобто участі у шлюбі чоловіка та жінки та досягнення певного віку, що обумовлював стосунки та продовження роду, взаємної згоди партнерів, прагнення партнерів до укладання саме шлюбного союзу і спільного проживання членів подружжя є у змісті 16-ї статті. Якщо розглянути детальніше вищезазначену статтю, то дійдемо висновку, що в 1-й частині статті зафіксовано право чоловіків і жінок вступати в шлюб при досягненні повноліття, тобто шлюбного віку. У той же час, виходячи із реалій сучасності було додано положення про відсутність обмежень за ознакою раси, національності та релігії, та наголошено на рівноправності членів подружжя в шлюбі та при його розірванні, тобто зменшився обсяг вимог до осіб, що вступають в шлюб, такі вимоги дещо демократизувалися. При чому, в суспільстві епохи Римської імперії так звану римську сім'ю міг заснувати тільки римський громадянин, той хто володіє т.зв. *jus conubi*. Цей факт за своєю суттю є проявом дискримінації. Зазначені поняття суперечать принципу рівноправності та особистої свободи партнерів, що зазначені в Декларації[5, с. 2].

Отже, однією з актуальних проблем сучасного життя є проблема розвитку сім'ї. Сімейному праву законодавці останнім часом приділяють багато уваги: дискутують про його значення в житті суспільства, виділяють основні завдання, які треба виконати державі для гідного розвитку родини. Модель сучасної української сім'ї, яку ми бачимо нині, сформувалася не

відразу. За свою багатовікову історію українська родина увібрала в себе правила і звичаї багатьох народів. Але більше всього, на наш погляд, ми запозичили зі способу життя стародавніх римлян. Україна, як і багато інших європейських країн, уже на початку своєї історії, з часів Київської Русі, взяла участь в одному з унікальних феноменів – рецепції римського права, запозичила багато чого із законодавчих положень права Риму, Візантії, а потім права Франції, Німеччини, Росії, Литовського князівства, Речі Посполитої. Провівши аналогії між двома видами римського шлюбу і законним українським шлюбом, можна відзначити, що за своїми властивостями й ознаками законний український шлюб значно відрізняється від *cum manu* і, навпаки, має найбільш схожі риси із *sine manu*. А громадянський шлюб в Україні, як і конкубінат у Стародавньому Римі, має недостатнє за обсягом законодавче регулювання і де в чому не спричиняє ніяких правових наслідків.

Порівнюючи український шлюб з римським *sine manu*, бачимо, що обидва будуються на принципі рівності. Шлюб *sine manu* не дозволяв чоловіку покарати, продати дружину – подружжя зобов'язане було ставитися один до одного з повагою. Про повагу говориться й у Сімейному кодексі України: згідно зі ст. 51: «Дружина, чоловік мають рівне право на повагу до своєї індивідуальності, своїх звичок і смаків». Схожими є і думки римського та українського суспільства, що визначають ідеал дружини-матері. Таким чином, проаналізувавши окремі положення римського сімейного права, ми переконалися в тому, що, по-перше, значна кількість інститутів і норм, котрі є нині частиною нашого повсякденного життя, зародилися саме у Стародавньому Римі. По-друге, римське право має дійсно позитивний вплив на створення українського сімейного законодавства і велике значення в розвитку сучасної української сім'ї. Не можна не погодитися з відомим грецьким мислителем Платоном: «У добре обладнаній державі першими законами повинні бути ті, які регулюють шлюб», а відповідно, і сім'ю. У римському праві сімейні відносини посідали важливе місце. Як підсумок, Римська держава була однією з найрозвинутіших у стародавньому світі. Отже, коли і в нашій країні розвитку сім'ї буде приділятися належна увага, то без сумніву й Україна стане процвітаючою державою.

«Римське право належить до тих унікальних витворів людського генія, і котрі на кшталт семи чудес світу є найвищими досягненнями цивілізації — віхами на шляху прогресу».

Список використаних джерел:

1. Римське приватне право: підручник, академічний курс Орач Є.М., Тищик Б.Й. 2013р.. – 600 с.
2. Римське право Навчальний посібник Підпригора О.А., Харитонов Є.О. 2012р.. – 300 с.

3. Сімейне право України : [підруч.] / [Бірюков І. А., Гопанчук В. С., Заїка Ю. О. та ін.] ; за ред. В. С. Гопанчука. – К. : Істина, 2014 – 356 с.
4. Бірюков І. А. До законодавчого визначення поняття шлюбу // Часопис Київського університету права. – 2017. – № 1. – С. 136– 139.
5. 5.Загальна Декларація прав людини. [Електронний документ]. – Сайт «Законодавство України», 2016. – К.. – 5 с.

Гузенко Євгеній Володимирович
Старший викладач кафедри
тактичної підготовки ННІ №3
Національної академії внутрішніх справ
кандидат психологічних наук, доцент,

ПСИХОЛОГІЯ І ТАКТИКА ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В СИТУАЦІЯХ ОЗБРОЄНОЇ ПРОТИДІЇ З БОКУ ЗЛОЧИНЦІВ

На шляху інтеграції України до Європейського Союзу одним з пріоритетних завдань держави є забезпечення реалізації прав і свобод людини та громадянина. Україна підтримала Концепцію ООН про сталий людський розвиток, як напрям дій на ХХІ століття. Пріоритет надано безпеці кожної людини, тим більше поліцейським, які в силу своїх функціональних обов'язків виконують надзвичайно складні завдання, що вимагають значного фізичного і психічного напруження.

Втрати особового складу поліції (загибель, поранення, травмування, професійні захворювання) при забезпеченні публічного порядку, попередженні й припиненні злочинів та інших правопорушень можуть виникати не лише як наслідок дій злочинців, а й в разі необачності, неузгодженості та невдало спланованих дій. Такі та інші небезпечні чинники також можуть бути викликані недотриманням заходів особистої безпеки, незнанням специфіки виниклої ситуації та протидії їй за рахунок слабкої професійної та психологічної підготовки поліцейських.

За розрахунками, лише 12-15% з числа особового складу співробітників правоохоронних органів зберігає здатність розумно діяти в екстремальних умовах, 75% – тимчасово втрачає її, 10-12% втрачає на тривалий час. Професійну активність у службовій діяльності проявляє, як правило, не більше 20% співробітників, ще 20% співробітників приречені на професійні психологічні травми.

При здійсненні діяльності поліцейськими у тривалих екстремальних умовах близько в 30% особового складу в тій чи іншій мірі спостерігаються такі негативні явища, як: ослаблення самодисципліни і зниження психологічного й морального контролю за своєю поведінкою, що проявляється у розв'язності, вульгарності, зневажанні нормами службової етики, субординації, а також в озлобленості, немотивованій грубості і надмірному пияцтві. [1с. 30]